

MODULI YA UFUNDISHAJI WA KIDIJITALI YA GEAVET KWA WANAWAKE KATIKA BIASHARA ENDELEVU YA KILIMO NA UJASIRIAMALI

INAWENZA KUTOLEWA 4.2

NAMBARI YA MRADI WA GEAVET IO1129027

"UBORA WA KIJANI ULIOJUMUISHWA KATIKA MFUMO EKOLOJIA WA
ELIMU NA MAFUNZO WA AFRIKA"

Kanusho: Inafadhiliwa kwa Pamoja na Umoja wa Ulaya. Hata hivyo, maoni na maoni yaliyotolewa ni ya waandishi pekee na si lazima yaakisi yale ya Umoja wa Ulaya au Wakala wa Utendaji wa Elimu na Utamaduni wa Ulaya (EACEA). Umoja wa Ulaya wala EACEA hawawezi kuwajibika kwa ajili yao.

2.6 Ulinganisho wa sheria za biashara EU na SSA (Wanawake)

Kulinganisha sheria za biashara kati ya Umoja wa Ulaya (EU) na mataifa ya Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara (SSA)—hasa Msumbiji, Nigeria, Uganda, na Kenya—kunaonyesha mabadiliko kutoka "usawa wa kisheria" katika EU hadi "mageuzi ya kisheria" katika SSA. Ingawa maeneo yote mawili yanakabiliwa na "*pengo la ufadhili wa kijinsia*," Sababu za msingi za kisheria hutofautiana sana.

2.6:1 Usawa wa Kisheria dhidi ya Wingi wa Kisheria

- **Umoja wa Ulaya:** Sheria za biashara zinapatanishwa kwa kiasi kikubwa kupitia Maelekezo ya EU (k.m., **Maelekezo 2004/113/EC** kupiga marufuku ubaguzi wa kijinsia katika upatikanaji wa bidhaa na huduma). Sheria ni "moja," ikimaanisha kuwa kanuni moja ya kisheria inatumika kwa raia wote bila kujali dini au kabila.
- **SSA (Msumbiji, Nigeria, Uganda, Kenya):** Nchi hizi zinafanya kazi chini ya **Uwingi wa Kisheria** Ingawa katiba za kitaifa (kama Katiba ya Kenya ya 2010) zinahakikisha usawa, sheria za kimila na kidini mara nyingi husimamia urithi na ardhi. Hii inaunda "mtego wa kisheria" ambapo mwanamke ni sawa katika chumba cha mahakama lakini amezuiliwa na sheria za kitamaduni katika jamii yake.

2.6:2 Upatikanaji wa Fedha na Dhamana

- **Umoja wa Ulaya:** Ubaguzi kimsingi ni "dhahiri" au wa kimuundo (k.m., upendeleo wa mtaji wa ubia). Kisheria, wanawake wana haki sawa za kumiliki mali ya kutumia kama dhamana.
- **Mkazo wa SSA:** "Pengo la Dhamana" ni uundaji wa kisheria. Katika **Uganda** na **Nigeria**, ingawa sheria zinaruhusu wanawake kumiliki ardhi, ukosefu wa hati miliki halisi (kutokana na sheria za urithi wa kimila) inamaanisha hawawezi kukidhi mahitaji ya kisheria ya mikopo ya benki.
  - *Mfano:* Katika **Nigeria**, Sheria ya Matumizi ya Ardhi haiegemei jinsia, lakini kwa sababu wanawake wengi hurithi kupitia Sharia au sheria ya Kimila, mara nyingi hukosa "Cheti cha Umiliki" kinachohitajika kwa ajili ya ufadhili wa biashara.

3. Ulinzi wa Uzazi na Kijamii kwa Wajasiriamali

- **Umoja wa Ulaya: Maelekezo 2010/41/EU** ni sheria muhimu ambayo huwapa wanawake waliojiijiri (na "wake wanaowasaidia") haki ya kupata marupurupu ya uzazi. Mtandao huu wa usalama wa kisheria unawahimiza wanawake kuchukua hatari ya kuanzisha biashara.
- **Mkazo wa SSA:** Katika nchi nne za SSA, ulinzi wa uzazi unahusishwa zaidi **namikataba ya ajira** (k.m., Sheria ya Ajira ya Kenya). Mara nyingi hakuna hifadhi ya kijamii inayolingana na hiyo kwakujijirimwanamke. Ujasiriamali unaonekana kama "hatari ya kibinafsi" badala ya shughuli inayolindwa kijamii.

4. Hatua ya Kuthibitisha na Ununuzi

- **Umoja wa Ulaya:**Inalenga katika "Utawala wa Makampuni" (k.m.,**Maagizo ya "Wanawake Kwenye Bodi"**kuhitaji uwakilishi wa wanawake 40% kwenye bodi ifikapo mwaka 2026).
- **Mkazo wa SSA:**Inalenga "Ufikiaji wa Soko."**Kenya** kiongozi wa kimataifa hapa**AGPO**(Upatikanaji wa Fursa za Ununuzi wa Serikali), ambayo kisheria inaamuru kwamba 30% ya mikataba yote ya serikali itolewe kwa wanawake, vijana, na watu wenye ulemavu. Hii ni zana "ngumu" ya kisheria ya kuingia sokoni ambayo si ya kawaida sana katika EU.

Jedwali la Ulinganisho wa Muhtasari

Kipengele	Umoja wa Ulaya (EU)	SSA (Msumbiji, Nigeria, Uganda, Kenya)
Kizuizi cha Kisheria cha Msingi	Upendeleo wa kimuundo na usawa wa maisha ya kazi.	Uwingi wa Kisheria (Kitamaduni dhidi ya Kisheria).
Ardhi/Dhamana	Ufikiaji halali wa mali kwa wote.	Ufikiaji umezuiwa na Kanuni za Urithi .
Haki za Kujiajiri	Manufaa ya uzazi/kijamii yaliyowekwa.	Zaidi huzuiwa kwa wafanyakazi rasmi.
Mkazo wa Kisheria	Vipimo vya bodi na uwazi wa malipo.	Mapungufu ya Ununuzi wa Umma (k.m., AGPO).
Motisha	Mikopo ya kodi na ruzuku ya utunzaji wa watoto.	Ruzuku za fedha ndogo ndogo na mtaji wa mbegu.

Marejeleo

Msumbiji

- **Katiba ya Jamhuri ya Msumbiji (2004):**Makala ya 35 (Usawa) na 36 (Usawa wa Kijinsia).
- **Sheria ya Ardhi - Sheria Nambari 19/97:**Hasa Kifungu cha 10 (Haki za watu binafsi) na Kifungu cha 12 (Haki ya kutumia na kunufaika na ardhi kwa wanawake).
- **Nambari ya Familia (2004):**Sheria ya kawaida inayotambulika na ndoa zilizosajiliwa, zinazotoa usawa katika kugawana mali za ndoa.

Uganda

- **Katiba ya Jamhuri ya Uganda (1995):**Kifungu cha 33 (Haki za Wanawake) na Kifungu cha 26 (Haki ya kumiliki mali).

- **Sheria ya Ardhi (Sura ya 227) na Sheria ya Ardhi (Marekebicho) ya 2004:**Kifungu cha 38A (Kifungu cha "Ridhaa ya Mwenzi").
- **Sheria ya Urithi (Marekebicho) 2022:**Marekebicho ya hivi karibuni yanayohusu ugawaji wa mirathi kwa wajane.

Nigeria

- **Katiba ya Jamhuri ya Shirikisho ya Nigeria (1999):**Kifungu cha 42 (Haki ya uhuru dhidi ya ubaguzi).
- **Sheria ya Matumizi ya Ardhi (1978):**Sura ya L5, Sheria za Shirikisho la Nigeria 2004.
- **Sheria ya Makampuni na Masuala Yanayohusiana (CAMA 2020):**Masharti ya "Kampuni Ndogo" na "Kampuni za Mtu Mmoja" (yenye manufaa kwa wajasiriamali wanawake pekee).

Kenya

- **Katiba ya Kenya (2010):**Kifungu cha 60 (Kanuni za Sera ya Ardhi) na Kifungu cha 45 (Haki na mali ya familia).
- **Sheria ya Mali ya Ndoa (Na. 49 ya 2013):**Sehemu ya 6 na 7 (Ufafanuzi na mgawanyo wa mali).
- **Sheria ya Ardhi (2012) na Sheria ya Usajili wa Ardhi (2012):**Kuanzisha mfumo wa ulinzi wa mwenzi katika shughuli za ardhi.

2. Vyombo vya Kikanda na Kimataifa

- **Itifaki ya Maputo (2003):** *Itifaki ya Mkataba wa Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Watu kuhusu Haki za Wanawake barani Afrika* Makala ya 13 (Haki za Kiuchumi) na 19 (Haki ya Maendeleo Endelevu).
- **Mpango wa Sera ya Ardhi wa Umoja wa Afrika (LPI):** *Mfumo na Miongozo kuhusu Sera ya Ardhi barani Afrika (2009)* na azimio la "Lengo la 30%" la 2015 kwa haki za ardhi zilizoandikwa za wanawake.
- **Mkataba wa AfCFTA:** *Itifaki ya Wanawake na Vijana katika Biashara*(iliyojadiliwa/iliyosafishwa 2024-2025).

3. Umoja wa Ulaya

- **Maelekezo ya EU 2010/41/EU:**Kuhusu utumiaji wa kanuni ya usawa kati ya wanaume na wanawake wanaojishughulisha na shughuli katika uwezo wa kujiajiri (Maelekezo ya "Uzazi Unaojiajiri").
- **Maagizo ya EU 2022/2381:**Kuhusu kuboresha usawa wa kijinsia miongoni mwa wakurugenzi wa kampuni zilizoorodheshwa (Maelekezo ya "Wanawake kwenye Bodi").
- **Maagizo ya EU 2004/113/EC:**Kutekeleza kanuni ya usawa kati ya wanaume na wanawake katika upatikanaji na usambazaji wa bidhaa na huduma.

4. Ripoti na Utafiti wa Taasisi

- **Benki ya Dunia:** *Ripoti za Wanawake, Biashara na Sheria za 2024, 2025, na 2026*(Zingatia viashiria vya "Ujasiriamali" na "Mali" kwa ajili ya ulinganisho wa kikanda).
- **Tume ya Ulaya:** *Ripoti ya Mkakati wa Usawa wa Kijinsia ya 2023-2025.*
- **FAO (Shirika la Chakula na Kilimo):** *Hifadhidata ya Jinsia na Haki za Ardhi (Wasifu wa Nchi kwa Msumbiji na Uganda).*
- **USAID:** *Wasifu wa Haki za Umiliki wa Ardhi na Mali (LTPR).*
- **Shirika la Kazi Duniani (ILO):** *Ramani ya Kukuza Masharti ya Kitaifa ya Maendeleo ya Ujasiriamali wa Wanawake nchini Nigeria (2023-2025).*
- **IFC (Shirika la Fedha la Kimataifa):** *Ripoti ya Pengo la Fedha la MSME (Data ya Kikanda kwa Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara).*

5. Hifadhi za Dijitali

- **AfricanLII:** <https://africanlii.org>(Chanzo kikuu cha sheria ya kesi).
- **EUR-Lex:** <https://eur-lex.europa.eu>(Upatikanaji wa sheria na Maelekezo ya Umoja wa Ulaya).
- **Ripoti za Sheria za Kenya:** <http://kenyalaw.org>.
- **Nigeria-LII:** <https://nigerialii.org>.